

7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN BAKIŞ AÇISIYLA SOSYAL BİLGİLER*

Yrd. Doç. Dr. Talip ÖZTÜRK

Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ozturk_talip@hotmail.com

Yrd. Doç. Dr. Murat KEÇE

Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, muratkece5@gmail.com

ÖZET

Araştırmanın amacı, öğrencilerin bakış açısıyla sosyal bilgiler dersinin onlar için ne ifade ettiğini ve nasıl bir algıya sahip olduklarını incelemektir. 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik algılarını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma, betimsel tarama modelinde nitel bir araştırmadır. Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara'nın Sincan, Yenimahalle ve Polatlı ilçelerindeki 4 farklı ortaokulun 7. sınıfında öğrenim görmekte olan 196 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında uzman görüşüne dayalı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen açık uçlu 7 sorudan oluşan bir ölçme aracı kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler ışığında 7. sınıf öğrencilerinin bakış açısıyla sosyal bilgiler dersinin nerede olduğuna ilişkin önemli sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler eğitimi, öğrenci görüşleri, nitel araştırma

Social Studies from the Perspective of 7th Grade Students

ABSTRACT

The purpose of the study is to examine students' perspectives regarding to social studies and what it means for them. The study, which aims to reveal perceptions of seventh grade students for social studies, is a descriptive model of a qualitative study. The study group consists of 196 seventh grade students who are studying in Sincan, Yenimahalle, Çankaya and Polatlı districts at four different secondary schools. In order to collect data, a 7-itemed, semi-structured, open-ended survey was developed by the researchers based on expert opinions as a measuring tool. In the light of the data obtained in the study, the 7th grade students revealed some useful findings and significant results.

Keywords: Social studies education, student opinions, qualitative research.

GİRİŞ

Ülkemizde yapılandırmacı öğrenme felsefesi ışığında hazırlanan ve sosyal bilim disiplinlerinin tamamına ilişkin kazanım ve konu içeriklerinin programlara yerleştirilmesi yoluyla öğrencilerin sosyal olayları anlamalarını kolaylaştıracak, ders içeriği ile ilgili etkinliklerin hazırlanmasıyla da öğrencilere gerçek yaşam deneyimleri sunan bir ders haline getirilen sosyal bilgiler, bir değişim ve dönüşüm süreci yaşamaktadır.

Bu süreçte sosyal bilgiler dersine yönelik çeşitli atıflar yapılmıştır. "Sosyal bilgiler nedir?" XX. yüzyıl boyunca bu soruya birbirinden farklı pek çok yanıt verilmiştir. Ders, okullarda on yıllardır verilmekle birlikte sosyal bilgiler öğretiminin amaç, içerik ve

*Bu çalışma, III. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

yönteminin ne olduğu ya da ne olması gerektiği konusunda uzun süre bir uzlaşma sağlanamamıştır. İlk kez 1970 yılında Barth ve Shermis üzerinde geniş mutabakat sağlanan bir tanım yapmayı başarmış ise de sosyal bilgiler eğitimcileri soğuk savaşın sona erişine kadar kimi farklılıklar gösteren yeni tanımlar geliştirmeye devam etmiştir (Öztürk, 2011). Bu tanımlar arasında sosyal bilgileri bir vatandaşlık dersi olarak algılayanlar olduğu gibi tarih ve coğrafyanın birleşiminden doğan bir ders ya da sosyal bilimlerin tamamını ilgilendiren disiplinler arası bir ders olarak görenlerin olduğu da anlaşılmaktadır (Barth 1991; Mortorella, 1998; Doğanay, 2005). Sosyal bilgileri belirli disiplinlerle ilgili bir alan olarak değerlendirip bu şekilde kısıtlamalar getirmek yerine 2005 sosyal bilgiler öğretim programında da yer aldığı şekliyle bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşarak bütün sosyal bilim verilerini bir öğretim programı haline getiren ayrıca bilgi, beceri ve değer boyutlarından oluşan bir ders niteliğinde algılamak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Öğretim programındaki tanımıyla sosyal bilgiler, “Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla, tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insan sosyal ve fiziki çevre ile etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” (MEB, 2005).

Sosyal bilgilerin evrensel amaçları bilgi, beceri, değer ve sosyal katılıma ilişkin olmak üzere dört grupta toplanabilir: çoğulcu bir toplumda vatandaşların ihtiyaç duyduğu bilgi, sosyal ve beşeri bilimler ile diğer bilimlerden, güncel olayların gözlenmesinden birey ve toplumun ihtiyaçlarının analizi bilgiye dair amaçları; sosyal bilgiler öğretiminin etkili demokratik vatandaşlık için gerekli olan çalışma, düşünme ve kişiler arası-grup becerilerini geliştirmeye hedeflemesi beceriye yönelik amaçları; demokratik vatandaşlığa sıkı bir biçimde bağlı vatandaşlarda bazı tutum ve değerleri geliştirmeyi hedeflemesi değer eğimine yönelik amaçları; bireylerin bilgi, beceri ve değerlere ilişkin donanımlı hale getirilmesi de etkin bir toplumsal katılımı gerçekleştirmek içindir. Böyle bir katılım için bazı kişisel, grup etkileşimi ve sosyal/siyasal becerilerin geliştirilmesine yönelik girişimler sosyal katılım becerisi kazandırmaya yönelik amaçları ile açıklanabilir (Öztürk, 2011).

Konuyla ilgili literatür taraması yapıldığında birbirinden farklı araştırma yöntemleriyle gerçekleştirilmiş çalışmaların olduğu görülmektedir. Khawalidah'ın (1987) doküman analizi yoluyla Ürdün sosyal bilgiler ders kitabı, öğretim programı ve öğretme yöntem ve teknikleri üzerine yaptığı çalışma sonucuna göre bu şekliyle sosyal bilgiler içeriğinin öğrenciler tarafından olumsuz bir algıya neden olduğu ve batı şartlarında yeniden tasarlanması gerektiği önerisinde bulunulmuştur. Kawood (1990) tarafından yapılan çalışmada coğrafya dersi kazanımlarının öğrencilerin eleştirel düşünme ve sorgulama becerilerinin gelişimine katkı sağlamadığı gerekçesine bağlı olarak öğrencilerin olumsuz bir tutumlarının olduğu ifade edilmiştir. Schug, Todd ve Beery (1982) tarafından ABD’de gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin matematik, İngilizce, okuma (reading) ve sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının belirlenmeye çalışıldığı araştırma sonucunda öğrencilerin sosyal bilgiler dersini oldukça sıkıcı bir ders olarak algıladıkları anlaşılmıştır. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik algıları üzerinde doğrudan bir etkisi olan ders kitapları konusunda bir araştırma yapan Taş (2007) yaptığı çalışmada sosyal bilgiler ders kitaplarının konu içeriği açısından yetersiz olmadığı bulgusunun yanında dış kapak ve iç sayfalardaki görseller ile metin arasındaki ilişkinin tam olarak kurulamadığı sonucuna ulaşmıştır. Chiodo ve Byfprd (2004) tarafından ABD’de yapılan nitel araştırma sonucunda ise öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik algıları üzerinde iki temanın etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi öğretmenin konuyu coşkulu ve zengin içerik bilgisi ile sunması, ikincisi ise öğrencilerin işlenen konuyu faydalı ve değerli bir konu olarak algılamalarıdır. Alazzi ve Chiodo (2004) tarafından yapılan

çalışmada öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin bilgi, beceri ve değer eğitimi boyutlarının farkına varamamaları nedeniyle dersin amaçları konusunda yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları anlaşılmıştır. Bu açıdan sosyal bilgiler derslerinde bu üç sacayağına önem verilerek öğrencilerin sosyal bilgilere ilişkin algılarında olumlu yönde bir değişim yaşanacağı düşünülmektedir. Yılmaz ve Şeker'in (2011) öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının incelendiği çalışma sonuçlarına göre ise geçmiş araştırma sonuçlarıyla örtüşmeyen bulgulara ulaşıldığı görülmüştür. Çalışma sonucunda 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu ve sosyal bilgiler dersini çok değerli bir ders olarak gördükleri sonucuna varılmıştır.

Sosyal bilgilerin belirlenen amaçlara ulaşılması konusunda öğrencilerin nasıl bir algıya sahip olduğunun tam olarak bilinmemesi ise önemli bir problem olarak görülmektedir. Söz konusu problem durumu kapsamında bu araştırmanın amacı, öğrencilerin bakış açısıyla sosyal bilgiler dersinin onlar için ne ifade ettiğini ve öğrencilerin bu dersle ilgili olarak nasıl bir algıya sahip olduklarını incelemektir.

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik algılarını ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışma, betimsel tarama modelinde nitel bir araştırmadır. Veri toplama ve yorumlama sürecinde nitel araştırma yöntemleri desenlerinden biri olan olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim (fenomenoloji) deseni günlük yaşamda farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Patton, 2002: 105; Yıldırım ve Şimşek, 2006: 72).

Çalışma Grubu

Olgubilim araştırmalarında en iyi veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olgu hakkında derin bilgiler verecek, dışa yansıtacak birey ya da gruplardır. Alanda yapılacak gözlemler ya da ön görüşmeler yoluyla olguyu en iyi yansıtacak kişiler belirlenebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara'nın Sincan, Yenimahalle ve Polatlı ilçelerindeki ortaokullarda öğrenim görmekte olan 196 kişilik 7. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan maksimum çeşitlilik örneklemesine göre hareket edilmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme, göreceli olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır. Ankara ili içinde ortaokul öğrencilerinin ortaokula geçişle ilgili sorunlarını çalışmak isteyen bir nitel araştırmacının, örneklemini Ankara kırsalı, kent merkezi ve varoşlardaki okullardan seçmesi, maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemine bir örnek oluşturabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 108). Bu çalışmada da maksimum çeşitliliği sağlamak amacıyla Ankara'nın çeşitli ilçelerinden farklı sosyo-kültürel ve ekonomik düzeyden okullar tercih edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanması sürecinde yarı yapılandırılmış soruların yer aldığı bir form kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış sorular; verilerin hızlı kodlanmasına ve analiz edilmesine imkan tanınması, katılımcıların verdikleri bilgiler arasında benzerlik ve farklılıkları karşılaştırmaya yardımcı olması gibi özellikleri nedeniyle kullanılmıştır (Çepni, 2005; Büyüköztürk vd., 2008). Bu kapsamda araştırmacılar tarafından öğrencilere uygulanmak üzere 9 sorudan oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur. 9 sorudan oluşan ölçme aracındaki

sorulara ilişkin alan uzmanlarının ve nitel araştırma yöntemleri uzmanlarının görüşlerinin alınması ve gerekli düzeltmelerin yapılmasından sonra 2 sorunun çıkarılması neticesinde 7 sorudan oluşan ölçme aracına son şekli verilmiştir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik nasıl bir algıya sahip olduklarını tespit etmek amacıyla katılımcılara yöneltilen maddeler aşağıda verilmiştir:

- 1) Sosyal bilgileri nasıl tanımlarsın?
- 2) Sosyal bilgiler dersi ile ilgili olarak aklına gelen üç kelimeyi söyler misin?
- 3) Sosyal bilgiler dersinde en çok hangi konuları seviyorsun?
- 4) Sosyal bilgiler dersinde en çok hangi konuları sevmiyorsun?
- 5) Okul derslerini en önemliden başlayarak bir sıraya koysan, bu sıralamada sosyal bilgiler kaçınıcı sırada yer alır?
- 6) Sosyal bilgiler haftalık ders saatinin yeterli olup olmadığına ilişkin görüşlerini açıklar mısın? Neden?
- 7) Sosyal bilgiler dersinin kaldırılmasını ister misin? Neden?

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz ve içerik analizi tekniği kullanılmış, bulgular uygun görülen ve gerekli olan yerlerde nicelleştirilerek (sayı kullanılarak) sunulmuştur. Nitel bulgular analize açıklık getirmek, güvenilirliği arttırmak için nicel ifadeler kullanılarak belirtilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 178).

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular ve yorumlar aşağıda başlıklar halinde ele alınmıştır.

Birinci Soruya İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen ilk soruya yönelik öğrenci görüşlerinden elde edilen temalar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Dersinin Tanımı Hakkındaki Öğrenci Görüşleri

Görüşler/Temalar	f	%
Tarihi anlatan bir derstir.	60	30
Yaşama/hayata ait bir derstir.	55	28
Kolay, eğlendirici, bilgilendirici, sevdiğim bir derstir.	50	25
Zor, sıkıcı, sevmediğim, gereksiz bir derstir.	26	14
Diğer	5	3
Toplam	196	100

Tablo 1’de öğrencilerin sosyal bilgilerin tanımı hakkındaki genel düşünceleri doğrultusunda oluşturulan temalar yer almaktadır. Bu soruya ilişkin 196 katılımcının belirttiği görüşlerden 60’ı (% 30) sosyal bilgilerin tarihi anlatan bir ders olduğunu, 55’i (% 28) sosyal bilgilerin yaşama/hayata ait bir ders olduğunu, 50’si (% 25) sosyal bilgilerin kolay, eğlendirici, bilgilendirici bir ders olduğunu, 26’sı (% 14) sosyal bilgilerin zor, sıkıcı, gereksiz bir ders olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin 5’i (% 3) ise sosyal bilgilerin tanımıyla ilgili bunların dışında kalan tanımlamalar gerçekleştirmişlerdir.

Sosyal bilgilerin tanımını “Tarihi anlatan bir derstir” sınıflaması dâhilinde gerçekleştiren öğrencilerin verdikleri ifadeler şu şekilde örneklendirilebilir:

“Sosyal bilgiler bize tarihi eski çağları M.Ö. yılları tanımlayacak bir ders. (Ö.21)”

“Bizlerin tarihi, demokratik bir insan olacağımızı ve Çanakkale savaşımızı anlattığı, geçmiş öğrendiğimiz bir derstir. (Ö.98)”

“Sosyal bilgiler dersi bize geçmiş tarihte neler yaşandığını anlatır. (Ö.168)” şeklindeki ifadelerle öğrencilerin birinci tür temaya uygun görüş belirttikleri görülmektedir.

Sosyal bilgilerin tanımını “Yaşama/hayata ait bir derstir” sınıflaması dâhilinde gerçekleştiren öğrencilerin verdikleri ifadeler şu şekilde örneklendirilebilir;

“Sosyal bilgiler hayat demektir, insanların, yani önemli insanların hayatın katkılarını öğreniyoruz, kültürümüzü, örf ve adetlerimizi öğreniyoruz. (Ö.5)”

“Sosyal bilgiler önemli bir derstir, sosyal hayatımızı genişletiyor, hayatımızla ilgili önemli bilgiler alıyoruz. (Ö.28)”

“İnsanların bilinçlenmesini sağlayan, yaşadığı yerin özelliklerini niteleyen bir derstir. (Ö.156)” şeklindeki ifadelerle öğrencilerin ikinci tür temaya uygun görüş belirttikleri görülmektedir.

Sosyal bilgilerin tanımını “Kolay, eğlendirici, bilgilendirici, sevdiğim bir derstir” sınıflaması dâhilinde gerçekleştiren öğrencilerin verdikleri ifadeler şu şekilde örneklendirilebilir;

“Eğlenceli, zevkli, ilgilendiğim bir ders olarak tanımlarım. (Ö.15)”

“Zevkli, eğlenceli, her yönüyle değişik bir ders. (Ö.184)”

“Sosyal bilgiler dersini çok zevkli bir ders olarak tanımlarım ve güzel bir ders olduğunu tanımlarım. (Ö.192)” şeklindeki ifadelerle öğrencilerin üçüncü tür temaya uygun görüş belirttikleri görülmektedir.

Sosyal bilgilerin tanımını “Zor, sıkıcı, sevmediğim, gereksiz bir derstir” sınıflaması dâhilinde gerçekleştiren öğrencilerin verdikleri ifadeler şu şekilde örneklendirilebilir;

“Sosyal dersini pek sevmem. Hatta sosyalden anlamam bile, ama olsun sıkıcı bir ders olsa da derse giriyoruz (Ö.34).”

“Çok sıkıcı ve sevmediğim bir ders. (Ö.91)”

“İyi güzel bir ders ama örnek verilmediğinden anlatıldığı için fazla hoşuma gitmiyor.” (Ö.156) şeklindeki ifadelerle öğrencilerin dördüncü tür temaya uygun görüş belirttikleri görülmektedir.

Elde edilen verilerden de anlaşılacağı üzere, katılımcıların sosyal bilgiler dersine yönelik tanımları incelendiğinde sosyal bilgilerin daha çok tarih ve toplumsal yaşama ait bilgileri içeren bir ders olarak algılandığı görülmektedir. Sosyal bilgilerin tarih ağırlıklı bir ders olarak algılandığı bu durum üzerinde öğretmenlerin bu yönde bir bakış açısına sahip olmasının ve özellikle 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının tarih disiplini ağırlıklı bir ders (Keçe ve Merey, 2011) kimliği taşımasının öğrencilerin derse yönelik algıları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca katılımcıların bir kısmı, dersle ilgili “sevmek”, “sevmemek” gibi tutumlar ifade etme gereği hissetmişler, dolayısıyla dersin tanımını bu şekildeki tutumları üzerinden yapmaları gerektiğini düşünmüşlerdir. Görüşlerini tutum şeklinde dile getiren katılımcıların belirttiği ifadeler incelendiğinde öğretmen ve öğretim yöntemlerinden kaynaklanan bir tablonun ortaya çıktığı görülmektedir. Diğer bir anlatımla

katılımcıların tamamının derse ilişkin belirtirken (olumlu veya olumsuz yönde), dersin doğrudan kendisini hedef almak yerine, öğretmen ve kullanılan öğretim yönteminden kaynaklanan sorunlardan bahsettikleri anlaşılmaktadır. Bu bulgu, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşleri üzerinde öğretmenin ve kullandığı öğretim yöntem-tekniklerinin etken bir rol oynadığını göstermektedir.

İkinci Soruya İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen ikinci soru ‘Sosyal bilgiler dersi ile ilgili olarak aklına gelen üç kelimeyi söyler misin?’ şeklindedir. Bu soruya yönelik öğrenci görüşlerinden elde edilen temalar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler ile İlgili Üç Kelime

Kelimeler	f	%
Tarihsel Konular (Kavramlar)	206	36,8
Vatandaşlık (Kavramlar)	58	9,9
Coğrafi Konular (Kavramlar)	51	8,6
Hayat / Yaşam / Güncel	45	7,7
Zevkli / Eğlenceli / Güzel	42	7,2
Hoca / Öğretmen	30	5,1
Sıkıcı / Zor	26	4,4
Ders	22	3,7
Bilim	20	3,4
Diğer	50	8,5
Boş	28	4,7
Toplam	588	100

Tablo 2’de öğrencilerin sosyal bilgilere ilişkin akıllarına gelen kelimeler ile ilgili ifadeler doğrultusunda oluşturulan temalar yer almaktadır. Bu soruya ilişkin elde edilen 588 cevaptan toplamda 206’sı (% 36,8) tarihsel konular (kavramlar), 58’i (% 9,9) vatandaşlık (kavramlar), 51’i (% 8,6) coğrafi konular (kavramlar), 45’i (% 7,7) hayat/yaşam/güncel konular, 42’si (% 7,2) zevkli, eğlenceli, güzel, 30’u (% 5,1) hoca/öğretmen, 26’sı (% 4,4) sıkıcı / zor, 22’si (% 3,7) ders, 20’si (% 3,4) bilim ifadesini kullanmışlardır. Öğrencilerden 50’si (% 8,5) temalara uymayan diğer bazı ifadeleri kullanmış, 28’i (% 4,7) de soruya ya eksik yanıt vermiş, ya da soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Elde edilen veriler incelendiğinde, öğrencilerin sosyal bilgiler denince akıllarına en fazla tarih, coğrafya, vatandaşlık ve bu üç alanla bağlantılı kavramlar gelmektedir. Bu bulgu, sosyal bilgiler dersinin öğrenciler tarafından nasıl algılandığının önemli bir göstergesi olarak ortaya çıkmaktadır.

Üçüncü Soruya İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen üçüncü soru ‘Sosyal bilgiler dersinde en çok hangi konuları seviyorsun?’ şeklindedir. Bu soruya yönelik öğrenci görüşlerinden elde edilen temalar Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Sosyal Bilgilerde En Çok Sevilen Konular

Konular	f	%
Türk Tarihinde Yolculuk / Tarih Konuları	96	48,9
İletişim	35	17,8
Zaman İçinde Bilim	21	10,7

Demokrasi / Vatandaşlık Konuları	20	10,2
Her konuyu seviyorum	10	5,1
Meslek seçimi /günlük yaşam	8	4,1
Ülkemizde Nüfus / Coğrafya Konuları	4	2,1
Hiçbir konuyu sevmiyorum	2	1,1
Toplam	196	100

Tablo 3'te öğrencilerin sosyal bilgilerde en çok sevdikleri konular ile ilgili ifadeleri doğrultusunda oluşturulan temalar yer almaktadır. Bu soruya ilişkin 196 katılımcıdan elde edilen cevaplara göre öğrencilerin 96'sı (% 48,9) Türk Tarihinde Yolculuk/Tarih Konularını, 35'i (% 17,8) İletişimi, 21'i (% 10,7) Zaman İçinde Bilim konusunu, 20'si (% 10,2) Demokrasi / Vatandaşlık Konularını, 10'u (% 5,1) her konuyu, 8'i (% 4,1) Meslek seçimi /günlük yaşamı, 4'ü (% 2,1) Ülkemizde Nüfus/Coğrafya Konuları sevdiklerini; 2 (% 1,1) öğrenci ise hiçbir konuyu sevmediklerini belirtmişlerdir.

Veriler incelendiğinde öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde en çok tarih ile ilgili konulara ilgi duydukları görülmektedir. Fakat bu bulgunun elde edilmesindeki gerçek sebebin tarih konularının öğretim programı içerisindeki ağırlığının fazla olmasından kaynaklanıp kaynaklanmadığı ayrıca bir araştırma konusu olabilir.

Dördüncü Soruya İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen dördüncü soru 'Sosyal bilgiler dersinde en çok hangi konuları sevmiyorsun?' şeklindedir. Bu soruya yönelik katılımcı görüşlerinden elde edilen temalar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Sosyal Bilgilerde En Çok Sevilmeyen Konular

Konular	f	%
Türk Tarihinde Yolculuk / Tarih Konuları	73	37,2
Her konuyu seviyorum	57	29
Ülkemizde Nüfus / Coğrafya Konuları	22	11,2
Zaman İçinde Bilim	9	4,6
Demokrasi / Vatandaşlık Konuları	9	4,6
İletişim	9	4,6
Hiçbir konuyu sevmiyorum	7	3,6
Diğer	10	5,2
Toplam	196	100

Tablo 4'te öğrencilerin sosyal bilgilerde en çok sevilmeyen konular ile ilgili ifadeleri doğrultusunda oluşturulan temalar yer almaktadır. Bu soruya ilişkin 196 katılımcıdan elde edilen cevaplara göre öğrencilerin 73'ü (% 37,2) Türk Tarihinde Yolculuk/Tarih Konularını, 22'si (% 11,2) Ülkemizde Nüfus/Coğrafya Konularını, 9'u (% 4,6) Zaman İçinde Bilim konusunu, 9'u (% 4,6) Demokrasi/Vatandaşlık Konularını, 9'u (% 4,6) İletişim konusunu, 10'u (% 5,2) diğer konuları sevdiklerini, 57'si (% 29) her konuyu sevdiğini ve 7'si (% 3,6) de hiçbir konuyu sevmediklerini ifade etmişlerdir.

Elde edilen veriler incelendiğinde tarih konularının sosyal bilgiler dersi içerisinde en sevilmeyen konular olduğu şeklinde bir sonuç ortaya çıkmıştır. Bu durumun, üçüncü alt

problemde ulaşılan bulgularla çeliştiği anlaşılmaktadır. Buradan hareketle tarih konularının öğrencilerin bir kısmı tarafından sevildiği, bir kısmı tarafından da sevilmediği sonucu elde edilmiştir.

Beşinci Soruya İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen beşinci soru ‘Okul derslerini en önemliden başlayarak bir sıraya koysan, bu sıralamada sosyal bilgiler kaçınıcı sırada yer alır?’ şeklindedir. Bu soruya yönelik öğrenci görüşlerinden elde edilen temalar Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Okul Dersleri içinde Sosyal Bilgilerin Önemi

Sıra	f	%
1	22	11,3
2	53	27
3	53	27
4	44	22,5
5	10	5,2
6	4	2
7	1	0,5
9	1	0,5
Son	8	4
Toplam	196	100

Tablo 5’te öğrencilerden sosyal bilgileri kaçınıcı sırada gördüklerine ilişkin sorudan elde edilen ifadeler doğrultusunda oluşturulan temalar yer almaktadır. Bu soruya ilişkin 196 katılımcıdan elde edilen cevaplara göre öğrencilerin 22’si (% 11,3) sosyal bilgiler dersini birinci sırada, 53’ü (% 27) ikinci sırada, 53’ü (% 27) üçüncü sırada, 44’ü (% 22,5) dördüncü sırada, 10’u (% 5,2) beşinci sırada, 4’ü (% 2) altıncı sırada, 1’i (% 0,5) yedinci sırada, 1’i (% 0,5) dokuzuncu sırada görmüş, 9’u da (% 0,5) son sırada gördüklerini ifade etmişlerdir.

Elde edilen verilere göre öğrencilerin büyük çoğunluğu sosyal bilgiler dersini 2. 3. ve 4. sırada görmektedirler. Bu bulgudan hareketle öğrencilerin, sosyal bilgiler dersini mihver dersler (matematik, Türkçe, fen bilgisi ve sosyal bilgiler) içerisinde ilk dört ders arasında bulunduğuna yönelik bir görüşe sahip oldukları söylenebilir.

Altıncı Soruya İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen altıncı soru ‘Sosyal bilgiler haftalık ders saatinin yeterli olup olmadığına ilişkin görüşlerini açıklar mısın?’ şeklindedir. Bu soruya yönelik öğrenci görüşlerinden elde edilen temalar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Ders Saatlerinin Yeterlik Durumu

Görüşler	f	%
Yeterli	94	48
Yetersiz	80	40,8
Cevapsız	22	11,2
Toplam	196	100

Tablo 6’da öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin haftalık saatlerinin yeterlik durumuna ilişkin görüşleri doğrultusunda oluşturulan temalar yer almaktadır. Bu soruya ilişkin 196 katılımcıdan elde edilen cevaplara göre öğrencilerin 94’ü (% 48) yeterli, 80’i (% 40,8) yetersiz bulduklarını belirtmişler, 22 öğrenci (%11,2) de soruyu yanıtızsız bırakmışlardır.

Sosyal bilgiler ders saatlerinin “yeterli” olduğuna inanan öğrencilerin verdikleri yanıtlar şu şekilde örneklendirilebilir:

“Bence yeterli, öğretmenimiz konuları hızlı ve iyi anlattığı için... (Ö.26)”

“Bence haftalık ders saatleri yeterli oluyor ve gerekli bilgileri alıyorum. (Ö.101)”

“Yeterli oluyor, o zamanlar içinde çok bilgi öğreniyoruz. (Ö.123)” şeklindeki ifadelerle öğrencilerin birinci tür temaya uygun görüş belirttikleri görülmektedir.

Sosyal bilgiler ders saatlerini “yetersiz” olduğuna inanan öğrencilerin verdikleri yanıtlar şu şekilde örneklendirilebilir;

“Yeterli değil, çünkü diğer dersler gibi 4 saat olmasını istiyorum, böylece daha çok vakti geçirip bilgi alabiliriz. (Ö.2)”

“Bence yeterli değil, çünkü zaten bazen derslerimiz konuşmaydı falan derken bitiyor, bence 4 ders olmalı. (Ö.71)”

“Yeterli değildir, çünkü bu ders daha çok hayata ilişkin konular yer alıyor, eğer nu konular olmasa belki bazı şeylerin farkına varamayız. (Ö.154)” şeklindeki ifadelerle öğrencilerin ikinci tür temaya uygun görüş belirttikleri görülmektedir.

Elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin büyük kısmı sosyal bilgiler ders saatlerinin yeterli olduğunu düşünürken, yine önemli bir kısmı da yetersiz olduğu yönünde bir düşünceye sahiptir. Ders saatinin yetersiz olduğu görüşüne sahip olanların bu düşüncelerinin arka planında konu yoğunluğunun olduğu anlaşılmaktadır.

Yedinci Soruya İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen yedinci soru ‘Sosyal bilgiler dersinin kaldırılmasını ister misin? Neden?’ şeklindedir. Bu soruya yönelik öğrenci görüşlerinden elde edilen temalar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Dersinin Kaldırılmasına Yönelik Görüşler

Görüşler	f	%
Hayır	169	86,2
Evet	19	9,6
Fark etmez	8	4,2
Toplam	196	100

Tablo 7’de öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin kaldırılıp kaldırılmamasına ilişkin görüşleri doğrultusunda oluşturulan temalar yer almaktadır. Bu soruya ilişkin elde edilen 196 katılımcıdan elde edilen cevaplara göre öğrencilerin 169’u (% 86,2) hayır, 19’u (% 9,6) evet, 8’i (% 4,2) fark etmez cevaplarını vermişlerdir.

Sosyal bilgiler ders dersinin kaldırılmasını ister misiniz? sorusuna “hayır” şeklinde cevap veren öğrencilerin verdikleri yanıtlar şu şekilde örneklendirilebilir:

“Hayır, bazı konular ne kadar sıkıcı geçse de, sevdiğim derslerinden bir tanesi, hem de beni ileride çok etkileyeceğini düşünüyorum. (Ö.41)”

“Hayır, hak ve sorumluluklarımızı öğreten bir dersin kaldırılması kötü olur. (Ö.149)”

“Hayır, çünkü sosyal bilgiler dersi olmasaydı biz geçmişte hangi savaşlar olmuş, hangi antlaşmalar imzalanmış bilemezdik. (Ö.159)” şeklindeki ifadelerle öğrencilerin birinci tür temaya uygun görüş belirttikleri görülmektedir.

Sosyal bilgiler ders dersinin kaldırılmasını ister misiniz? sorusuna “evet” şeklinde cevap veren öğrencilerin verdikleri yanıtlar şu şekilde örneklendirilebilir:

“Buna yüzde yüz cevabını verebilirim, çünkü hiç sevmediğim bir ders olduğundan olabilir. (Ö.11)”

“Evet, kaldırılırsa iyi olur, çünkü sevmiyorum. (Ö.45)” şeklindeki ifadelerle öğrencilerin ikinci tür temaya uygun görüş belirttikleri görülmektedir.

Sosyal bilgiler ders dersinin kaldırılmasını ister misiniz? sorusuna “evet” şeklinde cevap veren öğrencilerin verdikleri yanıtlar şu şekilde örneklendirilebilir:

“Ben istemem, ya da isterim, bilmiyorum ama faydalıdır. (Ö.122)”

“Kaldırılrsa da olur, kaldırılmasa da... (Ö.163)” şeklindeki ifadelerle öğrencilerin üçüncü tür temaya uygun görüş belirttikleri görülmektedir.

Yukarıdaki öğrenci görüşleri ve tablo 7’de sunulan veriler incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun sosyal bilgiler dersinin kaldırılmasına karşı olduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler dersinin kaldırılmasını isteyen öğrencilerin bu görüşe dayanak olarak öğretmen ve öğretmenin kullandığı yöntem-teknikler gibi sebepleri öne sürdükleri bulgusuna ulaşılmaktadır. Dolayısıyla sosyal bilgiler öğretmenin derste öğrencilere yönelik tutum ve davranışları ile derste kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerin öğrencilerin derse yönelik tutumları üzerinde bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

7. sınıf öğrencilerinin bakış açısıyla sosyal bilgiler dersinin onlar için ne ifade ettiğini ve nasıl bir algıya sahip olduklarını incelemeyi amaçlayan bu çalışmada elde edilen bulgulardan yola çıkılarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Öğrenciler sosyal bilgiler dersine yönelik tanımlamalarında bu dersi daha çok tarih ve yaşama ait bilgilerin verildiği bir ders olarak tanımlamışlardır. Katılımcıların çoğunluğu sosyal bilgiler dersini tanımlarken “tarih” eksenli bir algıya sahip oldukları anlaşılmıştır. Sosyal bilgileri yaşamla ilgili bilgiler bütünü olarak tanımlayan öğrencilerin ideal sosyal bilgiler tanımına daha çok yaklaştıkları ifade edilebilir.
- Öğrencilerin sosyal bilgiler denince akıllarına en fazla tarih, coğrafya ve vatandaşlık, bu üç alanla bağlantılı kavramların geldiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgunun, davranışçı öğrenme felsefesine uygun olarak 1998’de hazırlanan (sosyal bilgilerin tarih, coğrafya ve vatandaşlıktan ibaret bir ders olduğu) öğretim programındaki anlayışı yansıttığı düşünülmektedir. Keçe ve Merey (2012) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler öğretim programlarında tarih ve coğrafya disiplini ile ilgili kazanımların oldukça fazla yer aldığı bulgusuna ulaşılması, bu araştırmadan çıkan sonucun gerekçelerinden biri olarak değerlendirilebilir.
- Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde en çok tarih ile ilgili konulara ilgi duydukları görülmüştür.
- Sosyal bilgiler dersi içerisinde en çok sevilmeyen konuların tarih konuları olduğu görülmüştür. Bir önceki sonuçla zıt yönde benzerlik gösteren bir sonucun elde edilmesi,

katılımcılar içerisinde tarih konularına ilişkin – hem olumlu hem de olumsuz açılardan – uç tutumlar geliştirildiğini göstermektedir.

- Öğrencilerin büyük çoğunluğu sosyal bilgileri 2. 3. ve 4. sırada önemli bir ders olarak görmektedirler. Katılımcıların sosyal bilgileri 1. derecede önemli bir ders olarak görmemeleri üzerinde merkezi sınavlardaki doğru cevaplandırılan sosyal bilgiler sorularının Matematik ya da Türkçe dersi soruları nispetinde öğrencilere puan getirmemesinin etkili olduğu söylenebilir. Sosyal bilgiler dersini birinci sırada önemli gören öğrencilerin bu görüşlerinin sebebinin derse yönelik olumlu tutumlardan kaynaklandığı söylenebilir. Schug, Todd ve Beery (1982) tarafından yapılan çalışmada da öğrencilerin sosyal bilgiler dersini İngilizce ve matematik dersleri kadar önemli görmüyor olmaları sonucuna ulaşılmasının bu çalışmadan ulaşılan sonuçlarla örtüştüğünü göstermektedir.
- Öğrencilerin büyük kısmı sosyal bilgiler ders saatlerinin yeterli olduğunu düşünürken, yine önemli bir kısmı da yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Bu konuda öğrencilerin iki farklı gruba ayrıldığı görülmektedir. Bu durumun nedeninin öğrencilerin öğrenme hızları ve kapasitelerindeki farklılıklardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin ders saatinin yetersiz olduğuna ilişkin şikâyetleri de öğrencileri bu yönde etkilemiş olması olasılığı da başka bir sebeptir. Bu durumun sebebinin farklı bir araştırma ile ortaya konması gerekebilir. Konuyla ilgili olarak Keçe (2014) tarafından sosyal bilgiler öğretiminde karşılaşılan sorunlar üzerine yapılan çalışma sonucunda katılımcıların tamamına yakınının 7. sınıf sosyal bilgiler ders saatinin yetersiz olduğunu dile getirdikleri ve buna bağlı olarak öğretim programında ifade edilen kazanımlara yetişebilmek için üzerlerinde baskı hissettikleri bulgusunun öğrencilerin görüşlerine bu şekilde yansıdığı düşünülmektedir.
- Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir kısmı sosyal bilgiler dersinin kaldırılmasını istememektedirler. Bu durumun sebebinin sosyal bilgiler dersinin gerekliliğine inanmaları olduğu, sosyal bilgiler dersinin kaldırılmasını isteyen öğrencilerin bu şekilde düşünmelerinin sebebinin derse yönelik sahip oldukları olumsuz tutumlardan ve sosyal bilgiler dersinin üzerinde bina edildiği bilgi, beceri ve değer boyutlarının yeterince farkında olmamalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Alazzi ve Chiodo (2004) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin bilgi, beceri ve değer boyutlarına ilişkin yeterli farkındalıklarının olmaması, öğrencilerin derse karşı olumsuz tutum geliştirmelerine ve öğrencilerde derse değersiz bulma yargısının ortaya çıkmasına neden olduğu sonucuna ulaşılması, sosyal bilgiler dersinin amaç, yöntem ve içeriği hakkında öğrencilerin bilgilendirilmesi ihtiyacını doğurmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bu sonuçlar ile sosyal bilgiler dersinin öğrenci gözünde nerede bulunduğu ilişkin bir durum tespiti gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bu sonuçlara dayanarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

- Sosyal bilgiler dersinin tanımına yönelik belirtilen ifadelerle göre sosyal bilgiler dersi tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi baskınlığından çıkarılması için Milli Eğitim Bakanlığında öğretim programlarının hazırlanmasında görevli yetkililerin çalışmalarını yeniden gözden geçirmeleri gerekmektedir.
- Araştırma bulguları derse yönelik öğrenci görüşlerinin belirleyicisi olarak öğretmenin uygulamalarının ön plana çıktığını göstermiş, dolayısıyla da eğitimcilerin öğrencilerin olumlu tutum geliştirmelerine yönelik uygulamaları kullanmaları gerektiğini ortaya koymuştur.

- Farklı bir örneklem grubu ile gerçekleştirilecek farklı çalışma sonuçları ile bu araştırmada elde edilen veriler karşılaştırılarak bulguların geçerliği test edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Barth, J. L. (1991). *Elementary and junior high/middle school social studies curriculum, activities and materials*. Lanham: University Press of America, Inc.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç E., Akgün, Ö. E. Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çepni, S. (2005). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Üçyol Kültür Merkezi Yayınları.
- Chiodo, J, and Byford, J. (2004). Do they really dislike social studies? A study of middle school and high school students. *The Journal of Social Studies*, 28 (1), 16-26.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal bilgiler öğretimi. (Eds. Cemil Öztürk ve Dursun Dilek), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi kuramsal ve pratik bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kawood, I. (1990). *Proposal for development geography curriculum for ten grades in Jordanian school*. Unpublished doctoral dissertation, Ann Shams University, Egypt.
- Keçe, M. (2014). Problems related to the teaching of social studies and suggestions for solution: teachers' opinions based on a qualitative research. *Social and Behavioral Sciences*, 122,388-392.
- Keçe, M. ve Merey, Z. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler kazanımlarının sosyal bilim disiplinlerine ve disiplinler arası anlayışa uygunluğunun belirlenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 110-139.
- Khawalidah, M. (1987). Examination of an evaluation model for content in social studies text books in Jordanians middle school. Jordan: *Educational Development Center*, Yarmook University.
- MEB. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6-7. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Mortorella, P. H. (1998). *Teaching social studies in middle and secondary schools*. Englewood Cliffs: prentice Hall, Inc.
- Öztürk, C. (2011). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. (Ed. Cemil Öztürk), *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*. (2-28). Ankara: Pegem Akademi.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Schug, M. C., Todd, R. J. and Beery, R. (1982). Why kids don't like social studies. *National Council for the Social Studies*.
- Taş, Mentiş, A. (2007). Yeni sosyal bilgiler ders kitaplarına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17: 519-532.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Yılmaz K. ve Şeker M. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgilere Karşı Tutumlarının İncelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 2 (1): 34-50.